

Notat – nr. 1/2018

Sigurd Høst

Fortsatt mangfold

Avisstatus ved utgangen av 2017

Forfattar | Sigurd Høst
Ansvarleg | Høgskulen i Volda
utgjevar
ISSN | 1891-5973
Sats | Forfattar
Distribusjon | <http://www.hivolda.no/notat>

Fortsatt mangfold. Avisstatus ved utgangen av 2017.

© Forfattar/Høgskulen i Volda

Føresegnene i åndsverklova gjeld for materialet i denne publikasjonen. Materialet er publisert for at du skal kunne lese det på skjermen eller framstille eksemplar til privat bruk. Utan særskild avtale med forfattar/Høgskulen i Volda er all anna eksemplarframstilling og tilgjengeleggjering berre tillate så langt det har heimel i lov eller avtale med Kopinor, interesseorgan for rettshavarar til åndsverk.

Om notatserien

Ulike slag publikasjonar av mindre omfang, t.d. forprosjektnotat, papers, artikkelutkast o.a. Eit hovudføremål med serien er å stimulere til publisering og fagleg debatt i miljøet. Kvar forfattar er ansvarleg for sitt arbeid, og dekan skal vere orientert om utgjevinga på førehand. Manusset må vere gjennomarbeidd med omsyn til språk og struktur.

Forord

Helt siden 1995 har jeg laget årlige rapporter i serien Avisåret. Rapportene består av en egenprodusert avisstatistikk sammen med selvstendige kommentarer. Statistikken har etter hvert fått en halvoffisiell status, og brukes av både Kulturdepartementet, medieorganisasjonene, andre forskere og Statistisk Sentralbyrå. Rapportene er vanligvis ferdige i april eller enda litt senere. Avisenes opplagstall er en viktig del av statistikken, og i dag blir de ikke offentliggjort før i begynnelsen av mars.

Avisene er nå inne i en omstilling der det skjer mye svært raskt. Mediepolitikken er også i bevegelse. Mediemangfoldsutvalget avga sin innstilling i mars 2017, og departementet arbeider med å trekke de politiske konklusjonene.

Mye av det som har skjedd i løpet av 2017, er allerede registrert. Da er det lite hensiktsmessig å sitte på resultatene helt til april eller mai. Derfor har jeg oppdatert noen av tabellene allerede nå, og brukt dem til å lage denne foreløpige statusrapporten.

Siden dette er en foreløpig rapport, er omtalen av resultatene litt enklere enn den vil bli i neste utgave av Avisåret. Erfaringen er også at noen av tallene kan bli justert fordi det dukker opp nye opplysninger. Hvis noen ser noe som er galt eller mangler, vil jeg gjerne ha beskjed. De endringene som har skjedd i løpet av 2017, er imidlertid så tydelige at det ikke har noe å si for konklusjonene om et tall blir endret med pluss eller minus en eller to.

Oslo/Volda 15. januar 2018

Sigurd Høst

Innledning

2017 har vært enda et år med store endringer. Annonseinntektene har fortsatt å falle, først og fremst på grunn av konkurransen fra internett. Håpet om at annonsemarkedet etter hvert ville stabilisere seg, er foreløpig ikke gått i oppfyllelse. Høsten 2017 anslo IRM, instituttet for reklam- og mediestatistikk, at den norske dagspressen vil få litt under 2,2 milliarder i reklameinntekter i 2017. Dette er 14 prosent mindre enn året før, og nesten en halvering siden 2014.

Avisene har svart på utfordringen ved å kutte kostnader, og ved å innføre nye opplegg for brukerbetaling. Et flertall av avisene har nå en pakke med tre elementer: Innholdsrike nettsider der mye av stoffet er forbeholdt abonnenter; et digitalt abonnement som kombinerer e-avis og tilgang til nettsidene; og en fast kopling mellom papirabonnement og digitalabonnement som gjør at stadig færre aviser selger rene papirabonnementer.

Utviklingen av de nye betalingsmodellene begynte så smått i 2011, og de største endringene skjedde i løpet av 2015. I 2017 er vi inne i den siste delen av spredningsprosessen, dvs. den perioden der stadig flere av etternølerne begynner å bruke det nye. Vi ser også at konsernene og de enkelte aviser legger mye arbeid i å utnytte de nye mulighetene. En viktig endring er at tallet på nye abonnenter (dvs. brukerbetaling) begynner å erstatte tallet på klikk (mulige annonseinntekter) som det viktigste kriteriet for suksess på nett. Dette vil ha store konsekvenser for de redaksjonelle prioriteringene, med større rom for ambisiøse prosjekter og mindre belønning til kattevideoer og kuriositeter.

Arbeidet med å utvikle og innføre nye digitale løsninger har for en stor del vært drevet av de store konsernene Schibsted, Amedia og Polaris Media. Schibsted og Amedia er toneangivende på hver sin måte: Schibsted fordi selskapet eier mange av våre aller største aviser, Amedia fordi det er helt dominerende i den store gruppen av mellomstore lokalaviser. Amedia ble solgt til Sparebankstiftelsen DNB i februar 2016, så 2017 er det første hele året med nytt eierskap.

Mediemangfoldsutvalget avga sin innstilling "Det norske mediemangfoldet. En styrket mediepolitikk for borgerne" (NOU 2017:7) i mars 2017. Begrepet mediemangfold har mange dimensjoner, og det er mye som bør eller kan støttes. Utvalget har en svært positiv oppfatning av de betalte avisene, og fremhever at det desentraliserte norske avismønsteret er et viktig bidrag til mediemangfoldet. Tallet på aviser og tallet på utgiversteder er derfor en god indikator på hvor godt det norske avissystemet fungerer.

Aviser og utgiversteder

I løpet av 2017 er fem aviser forsvunnet fra statistikken. Det er Stjørdalens Blad og Malvik-Bladet i februar, Hålogaland Avis (Harstad) i mars, Sortlandsavisa i Vesterålen i juli og Lokalavisa Verran Namdalseid (Nord-Trøndelag) i august. Av disse er det egentlig bare

Hålogaland Avis som er nedlagt. Hålogaland Avis ble startet i 2011, og har hatt økonomiske problemer hele tiden. De fire andre er fusjonert, men på litt forskjellig måte.

Stjørdalens Blad (tre utgaver per uke) og Malvik-Bladet (to utgaver) har gått sammen og dannet en ny tredagersavis som heter Bladet. Sortlandsavisa har lenge samarbeidet med nettstedet VOL (Vesterålen online) om nyheter, og fra juli sløyfet den papirutgaven helt og ble en del av redaksjonen til VOL. Lokalavisa Verran Namdalseid sluttet også som selvstendig avis, og inngikk som en del av Steinkjer-Avisa. Både Steinkjer-Avisa og Lokalavisa Verran Namdalseid er små superlokale ukeaviser som er en del av konsernet til Trønder-Avisa.

En sjettede avis som ble borte i 2017, er Høvågavisa. Den var lenge ukeavis, men fra 2012 har den bare kommet ut hver 14 dag. Derfor har den ikke vært med i de siste utgavene av avisstatistikken. Som 14-dagersavis har den heller ikke mottatt pressestøtte.

Høvågavisa ble startet av Arnt Georg Arntzen i 1996, og i 1998 ble den ukeavis. Høvåg var opprinnelig en egen kommune, men fra 1962 ble den slått sammen med Lillesand. Ved Folketellingen i 1990 bodde det mindre enn 1 600 personer i denne delen av Lillesand kommune. Avisen dekket altså en liten og helt spesiell geografisk nisje. Etter det jeg kjenner til, er Høvågavisa den eneste avisen i nyere tid som har vært nabolags- eller grendeavis for en avgrenset og perifer del av en vanlig kommune. (Bydelsaviser dekker også en del av en kommune, men er noe helt annet. Den eneste som har litt til felles med Høvågavisa, er Kronstadposten i Alta.)

Bortsett fra det nye Bladet i Trøndelag, har vi ikke fått noen nye papiraviser med minst en utgave per uke. Det er riktignok startet en liten lokalavis for Midsund kommune i Møre og Romsdal, men den har bare en utgave i måneden og er derfor ikke med i statistikken. Lokalavisen Midsundingen skal være en videreføring av Øyavis, som også var månedsavis. Øyavis ble nedlagt i 2016, da redaktøren plutselig gikk bort.

Nedleggelsen av Hålogaland Avis og de forskjellige fusjonene betyr at vi nå har 223 betalte papiraviser med minst en utgave per uke, ned fra 227 ved forrige årsskifte. Avisene ble utgitt på 184 forskjellige steder, mot 186 steder året før. De stedene som ikke lenger har en selvstendig avis, er Malvik (Malvik-bladet) og Malm (Lokalavisa Verran Namdalseid).

De siste ti-femten årene har tallet på aviser vært påfallende stabilt. Fra 2004 til 2016 har det svingt mellom 225 (2004, 2005 og 2009) og 230 (2014), uten noen klar tendens. Nå er tallet så vidt kommet under dette nivået.

Selv om nedgangen er tydelig nok, er det ikke riktig å kalle den for avisdød. Den viktigste forskjellen fra tidligere er nemlig ikke at papiraviser er lagt ned, men at det ikke er startet noen nye. Tidligere ble det gjerne startet en eller et par små lokale papiraviser i løpet av året, og det veide så noenlunde opp for de som ble lagt ned. Med unntak av Midsundingen, som

ikke er med i statistikken, har jeg ikke registrert noen som har startet en ny betalt avis på papir i 2016 eller 2017.

Det som finnes av nykommere i 2016 og 2017, er rene nettaviser. Nettaviser har vært en del av medielandskapet siden slutten av 1990-tallet, men det er ingen som har noen samlet oversikt over hvor mange og hva slags aviser det er. Dermed vet vi heller ikke om det har vært noen ekstra oppblomstring av slike aviser de siste årene.

De endringene som har skjedd i Nord-Trøndelag og Sortland i 2017, kan være begynnelsen på to nye utviklingstendenser. Det store spørsmålet er derfor hvor mange aviser som vil følge etter, og hvor fort dette eventuelt vil skje.

Fusjonen mellom Lokalavisa Verran Namdalseid og Steinkjer-Avisa er en tilpasning til den nye kommunereformen. Verran skal bli slått sammen med nabokommunen Steinkjer, mens Namdalseid blir slått sammen med Namsos. Området til Lokalavisa blir altså delt. Verran er størst av de to kommunene, men er egentlig ikke stor nok til å ha sin egen avis.

En stor del av innbyggerne i Verran bor like ved Steinkjer, og kommunesenteret Malm ligger helt inntil grensen. Når fusjonen er fullført, vil nåværende Verran kommune bli en slags forstad eller drabantby til Steinkjer. Dette er et dårlig grunnlag for en selvstendig avis. Da er det bedre å forberede seg på den nye situasjonen. Som redaktør Borgar Jønvik i Lokalavisa skriver: en av grunnene til at de går sammen med Steinkjer-Avisa, er at de vil bidra aktivt til sammenslåingen mellom de to kommunene.

Hvis en kommune som har sin egen lokalavis blir fusjonert, får avisen en ny karakter. I stedet for å være en vanlig lokalavis, med kommunen og lokalpolitikken som en viktig forankring, går den over til å bli en slags bydels- eller nabolagsavis. Erfaringene fra den norske avis-historien er at slike geografiske nisjer er et dårlig grunnlag for avisdrift. Vi har mange lokalaviser som dekker en enkelt kommune, men det har vært svært få bydelsaviser i de store byene og nesten ingen aviser som dekker en del av en vanlig kommune. Derfor må vi regne med at de avisene som mister den kommunen de har pleid å dekke, vil få store problemer.

En gjennomgang av de kommunesammenslåingene som er vedtatt, viser at det er omtrent ti små aviser som vil miste kommunen sin. Noen eksempler er Røyken og Hurums Avis (kommunene Røyken og Hurum går sammen med Asker), Svelviksposten (Svelvik går sammen med Drammen og Nedre Eiker), Sande Avis (Sande går sammen med Holmestrand og Hof) og Søgne og Songdalen Budstikke (Søgne og Songdalen går sammen med Kristiansand).

I Sortland er en betalt papiravis blitt fusjonert med en betalt nettavis. Sortlandsavisa ble etablert i 2008, som et ukentlig alternativ eller supplement til Bladet Vesterålen. (Bladet Vesterålen har fem utgaver per uke og et opplag på omtrent 6 000.) På nettet har Sortlandsavisa vært en del av det etablerte nettstedet VOL (Vesterålen Online) som også omfatter nettutgavene til Andøyposten og Vesterålens Avis. VOL og Sortlandsavisa er begge eid av

Polaris Media, og har hatt et tett administrativt og redaksjonelt samarbeid. I 2016 arbeidet journalistene i Sortlandsavisa og VOL i én felles redaksjon, selv om de formelt var ansatt i to forskjellige selskaper.

Fra januar 2017 har VOL innført betaling på nettsidene, og samtidig økt det redaksjonelle ambisjonsnivået. For å styrke den digitale innsatsen, ble papirutgaven til Sortlandsavisa sløffet fra slutten av juli. Geir Bjørn Nilsen, som er ansvarlig redaktør for begge publikasjonene, mener endringen er en nødvendig tilpasning til nye medievaner. ”Vi tar konsekvensen av at leserne først og fremst ønsker mer og bedre journalistikk på egne flater”, sa han til egen avis [29.6 2017](#).

Norske aviser har i flere år snakket om mulighetene til å legge ned papirutgaven og bare satse digitalt. Av de store avisene har både Dagbladet og Nationen ment at dette har vært et aktuelt alternativ. Nå har Sortlandsavisa faktisk gjort det, lagt ned papirutgaven og bare satset på nettet. Dette er et bevisst valg av en bedrift som også kunne valgt å fortsette med papirutgaven.

Mange aviser reduserer frekvensen

Fra 2014 og fremover er det så mange aviser som har redusert frekvensen, at det må regnes som en ny trend. Denne trenden har fortsatt i 2017. I første halvår har jeg registrert 16 skifter: seks aviser som har gått fra seks til fire utgaver per uke, tre som har gått fra fem til tre, og syv som har gått fra tre til to.

I Avisåret 2016 står det at det var 11 aviser som reduserte frekvensen slik at det hadde virkning for 2015, og fem som gjorde det i 2016. (Registreringen gjelder den frekvensen som avisen har hatt i mesteparten av året, og ligger dermed et halvt år på etterskudd). En ny kontroll viser at ikke alle skifter før 2017 ble fanget opp. Et riktigere tall for 2016 er åtte skifter.

De seks avisene som gikk fra seks til fire utgaver i 2017, er Finnmark Dagblad, Finnmarken, Fremover, Halden Arbeiderblad, Helgelendingen (før Helgeland Arbeiderblad) og Rana Blad. Alle er tradisjonsrike dagsaviser som tilhørte A-pressen og som nå er en del av Amedia. Rana Blad var størst av dem med et opplag på 8 900 i 2016, de andre ligger under 7 000. Finnmarken var minst med 5 000.

Rjukan Arbeiderblad, som lenge var ”Norges minste dagsavis”, gikk ned fra fem utgaver til tre. Det samme gjorde Altaposten og avisa Sør-Trøndelag (Orkanger). For Altaposten var dette det andre skiftet på få år – i august 2014 gikk den fra seks til fem utgaver. Alta (15 000 innbyggere i tettstedet) har for lengst overtatt etter Hammerfest som den største og viktigste byen i Finnmark. Da er det overraskende at Altaposten har hatt en så negativ utvikling. Opplaget i 2016 var ikke mer enn 3 700, ned fra 5 900 i 2004.

Avisene som har gått fra tre til to utgaver er Andøyposten, Brønnøysunds Avis, Fosna-Folket, Framtid i Nord (Nordreisa i Troms), Grenda (Rosendal i Hardanger), Trønderbladet (Melhus i

Sør-Trøndelag) og Vest-Telemark Blad. Grenda og Vest-Telemark Blad er eid av lokale selskaper, de fem andre er eid av Polaris Media. Også Altaposten og Sør-Trøndelag, som gikk fra fem utgaver til tre, er eid av Polaris.

Hva nedleggelsene og frekvensskiftene de siste årene har betydd for avisstrukturen, går frem av tabell 1. I de tre årene fra 2014 til 2017 har det vært en tydelig nedgang i tallet på aviser som kom ut syv, seks eller fem ganger per uke. Det var 69, nå er det 59. Til gjengjeld har det vært en klar økning i aviser med firedagersutgivelse. Tallet på dagsaviser har derfor bare sunket fra 72 til 68. Det er også blitt færre tredagersaviser, ned fra 51 til 39, og flere todagersaviser. Tallet på ukeaviser har vært noenlunde stabilt.

Tabell 1. Antall aviser etter utgivelsesfrekvens, 1990 til 2017

	1990	2002	2005	2008 ¹⁾	2011	2014	2015	2016	2017
7 utgaver/uke	-	10	13	9	5	4	4	2	2
6 utgaver/uke	62	51	48	52	56	53	53	55	49
5 utgaver/uke	16	12	11	13	12	12	12	11	8
4 utgaver/uke	8	3	2	2	2	3	3	3	9
3 utgaver/uke	45	50	52	50	50	51	44	43 ²⁾	39
2 utgaver/uke	32	30	34	32	34	31 ²⁾	33 ²⁾	32 ²⁾	38
1 utgave/uke	39	61	65	70	69	76 ²⁾	79 ²⁾	81 ²⁾	78
Dagsaviser	86	76	74	76	75	72	72	71	68
Fådagereaviser	116	141	151	152	153	158	156	156	155
Aviser i alt	202	217	225	228	228	230	228	227	223

1) Avvir og Sagat er regnet som femdagereaviser i 2008 selv om de var fådagereaviser mer enn halve året.

2) Noen endringer av frekvens i årene 2014, 2015 og 2016 ble ikke registrert. Dette er nå rettet.

I de aller fleste tilfellene er sløyfing av papirutgaver kombinert med økt satsing på nettnyheter. Avisene publiserer flere saker på nett, og de har innført betalingsordninger slik at det fremdeles skal være bryet verdt å betale. De avisene som har gått ned til en eller to utgaver per uke, har også lagt vekt på at papirutgavene skal være fyldigere og mer leservennlige enn før.

Betalte nettaviser

Det dagspresseutvalget (Slettholmutvalget) som avga sin innstilling i desember 2010, la stor vekt på at pressestøtten måtte være plattformnøytral. På denne måten ville støtten bidra til omstilling i bransjen, og lette overgangen fra papir til digital publisering. Behandlingen av de nye forslagene tok lang tid, og først i 2014 kom det nye forskrifter som gjorde at rene nettpublikasjoner kunne få produksjonsstøtte. Forutsetningen var at mediet tok reell betaling fra brukerne, dvs. samme krav som for aviser på papir. Kravet om reell betaling betyr at ingen av de eksisterende nettavisene var kvalifisert.

De første som dro nytte av den nye ordningen, var de to hybridproduktene Fiskeribladet-Fiskaren (nå bare Fiskaren) og Ukeavisen Ledelse/Dagens Perspektiv. Begge var etablerte papiraviser som innførte digitale produkter som var tilpasset de nye støttereglene. Foreløpig er det ikke flere papiraviser som har fulgt denne strategien.

Nå er det også dukket opp noen rene betalte nettaviser, altså den typen produkter som mediepolitikerne har ønsket å stimulere. Først ute var Alvdal midt i væla, en lokal nettavis for Alvdal kommune i Hedmark. Alvdal midt i væla hadde vært i drift som gratis nettavis i noen år, men økonomien var dårlig. I 2015 lukket den derfor nettsidene for utenforstående og innførte et betalt abonnement. Ett år etter, i mai 2016, etablerte den en søsterutgave (Tynsetingen) for nabokommunen Tynset. Abonentene fikk tilgang til begge utgavene. Alvdal midt i væla/Tynsetingen hadde et godkjent opplag på 1 127 i 2016, og fikk derfor 778 000 kroner i produksjonsstøtte for 2017.

Det finnes ingen samlet oversikt over hvor mange betalte nettaviser som var i drift ved utgangen av 2017. I tillegg til Alvdal midt i væla/Tynsetingen har jeg foreløpig registrert VOL (Vesterålen online), Bodø Nu, Rana No og Minerva. Lokalavisen Geita for Tromøy utenfor Arendal kan også nevnes. Geita presenterte seg selv i desember 2017, og er i drift fra nyåret 2018. (Navnet forteller at dette er en avis for Tromøygeiter, den lokal betegnelsen på personer fra Tromøya.)

Erfaringene med disse prosjektene tyder på at det er to hovedveier frem mot den betalte nettavis. Den ene er tradisjonell nyetablering. Strengt tatt er det bare Lokalavisen Geita som er et helt nytt prosjekt. Rana No har heller ingen forhistorie, men ble etablert høsten 2017 som en slags datterutgave av Bodø Nu. Den andre veien er omlegging av et eksisterende produkt.

Både Alvdal midt i væla og VOL har opprinnelig vært gratis nettaviser, VOL riktignok med en lengre historie og mye større redaksjonelle ressurser enn Alvdal midt i væla. Bodø Nu har en fortid som gratisavis på papir, først som ukeavis og deretter som et månedlig magasin. Fra 2013 har Bodø Nu også hatt en nyhetstjeneste på nett, og det er denne som nå er blitt betalt. Minerva er opprinnelig et konservativt tidsskrift, men fra 2006 har det også drevet et nettsted for politisk informasjon og politisk debatt. Fra desember 2016 la nettavisen om profilen, fra gratis kommentaravis til betalt nyhetsavis. Målet er å få så mange abonnenter i 2017 at det kvalifiserer til pressestøtte i 2018.

Færre gratisaviser

Gratisavisene lever bare av annonser, og derfor har endringene i annonsemarkedet rammet denne gruppen ekstra hardt. Registreringen i Avisåret 2016 viste at det ble utgitt 18 ukentlige gratisaviser mot slutten av året. Dette var omtrent en halvering fra den forrige registreringen, som skjedde i 2012. Rett før årsskiftet var det fem av de 18 avisene som slet med å komme ut hver uke. Derfor kan det absolutt diskuteres om de skulle vært med. Med en hardere (og mer konsekvent) anvendelse av kravet til frekvens, ville tallet vært 13 og ikke 18 aviser.

Registreringen ved forrige årsskifte skjedde i en periode med mange nedleggelse. Derfor kan det virke litt vilkårlig å sette en grense ved årsskiftet 2016/2017, og telle hvor mange aviser som kom ut akkurat da. Hadde registreringen vært flyttet noen måneder inn i 2017, ville resultatet blitt et annet. For å få et bedre bilde av utviklingen de siste årene, har jeg derfor registrert situasjonen ved utgangen av 2017 også.

Denne gangen var det 13 aviser som tilfredstilte kravet til ukentlig utgave, fem færre enn året før. Fire av de fem tvilstilfellene fra 2016 er borte. Byavisa Fredrikstad, Byavisa Sarpsborg og Romeriksposten er nedlagt, og den fjerde (Byavisa Sandefjord) kommer bare ut hver 14. dag. Den siste som er gått ut av statistikken, er Regionavisa i Ulsteinvik. Regionavisa sløyfet sin ukentlige papirutgave fra mars 2017, og satset i stedet på å være en ren nettavis. Den utga også et månedlig magasin. I desember 2017 var den konkurs.

Statistikken over gratisaviser er beheftet med større usikkerhet enn de andre tallene i Avisåret. Det finnes ikke noen samlet liste over gratisaviser, så derfor har jeg laget oversiktene selv. Dette har skjedd gjennom bruk av flere forskjellige kilder, som søk på internett og telefoner til aktuelle aviser. Likevel er det stor sannsynlighet for at noen aviser er uteglemt.

Utviklingen fra slutten av 1990-talet og frem til 2012 kan karakteriseres som en uregelmessig vekst. Ved den første registreringen i 1999 var det 11 gratisaviser som hadde en eller to utgaver per uke (åtte ukeaviser og tre todagersaviser). Nivået var omtrent det samme frem til 2004. Deretter fulgte en tydelig økning fra 2004 til 2006 (fra 15 til 26), og en ny økning fra 25 aviser i 2009 til 34 aviser i 2012. Deretter har det altså gått bratt nedover.

Tabell 2. Gratisaviser med en utgave per uke, utgangen av 2017

Navn	Utg.sted	Eier	Startet år ¹⁾	Opplag
Byavisa Drammen	Drammen	Content Media	2009	40 000
Byavisa Moss	Moss	Content Media	2010	22 600
Byavisa Tønsberg	Tønsberg	Lokalt selskap	2005	20 400
Gjøviks Blad	Gjøvik	Hamar Media	2002	15 120
Hamar Dagblad	Hamar	Østlendingen (Amedia)	2005/1999	20 200
KarmøyNytt	Karmøy	Lokalt selskap	2011	17 500
Kristiansand Avis ²⁾	Kristiansand	Fædrelandsv. (Schibsted)	2007	50 000
Lillehammer Byavis	Lillehammer	Gudbr.dølen Dagningen	2007/2006	24 000
Nytt i Uka	Ålesund	Lokalt selskap	1985	39 800
Oppegård Avis	Oppegård	Lokalt selskap	2013	11 000
Stjørdals-Nytt	Stjørdal	Lokalt selskap	1984	19 500
Totens Blad	Ø. Toten	Hamar Media	1998	13 804
Sørlandsavisen TS	Arendal	Lokalt selskap	2003 (1998)	25 000

1) Gjelder året den er etablert som ukentlig eller todagers gratisavis. Årstall i parentes gjelder startår for aviser som tidligere hadde lavere frekvens, årstall bak / angir startår for aviser som har vært abonnementsaviser.

2) Vedtatt nedlagt ved utgangen av 2017.

Av de 13 avisene i tabell 2 er det bare én som er startet etter 2012. Alle de andre må karakteriseres som overlevende. Selv om annonsemarkedet er svekket, har de både unngått nedleggelse og overgang til fjortendaglig eller månedlig utgivelse. Nykommeren i tabellen er Oppegård Avis. Oppegård hadde tidligere en fjortendaglig gratisavis, Lokalavisen Oppegård, men den ble lagt ned høsten 2012.

Nyheter på internett. Ikke alle aviser er med

Avisenes nyhetstilbud på internett har vært registrert helt siden 1996. De første ti årene var en kombinert sprednings- og utviklingsprosess. Det ble stadig flere aviser som var til stede på nettet (med hjemmeside eller nyheter), stadig flere som la ut egne nyheter, og nettsidene ble stadig mer innholdsrike. Deretter har selve spredningen stoppet opp, mens utviklingen har fortsatt blant de avisene som har et nyhetstilbud. Året 2006 må regnes som skillet mellom de to periodene.

Tabell 3. Avisenes tilbud på internett¹⁾ 1996-2017. Gjelder utgang av året eller januar året etter

	1996	1999	2003	2005	2008	2011	2014	2016	2017
Oppdaterte nyheter, dagsavis ²⁾	-	12	23	38	69	58	64	66	-
Oppdat. nyheter, fådagersavis ³⁾	-	-	16	36	77	32	66	101	-
Vanlig nettavis ⁴⁾	16	47	66	44	24	58	26	11	-
Vanlig/oppdatert nettavis i alt	16	59	105	118	170	148	156	178	179
Smal nettavis, notisavis	29	18	51	63	26	46	31	17	12
Felles lokal nyhetstjeneste ⁵⁾	-	-	-	-	-	-	4	6	6
Egne nyheter i alt	45	77	156	181	196	194	191	201	197
Oppdaterte smakebiter (les mer)	-	-	-	-	-	4	7	3	7
Egen hjemmeside	17	19	24	24	21	19	21	12	12
Annet	9	3	5	2	1	5	7	4	2
Eget opplegg i alt	71	99	185	207	218	222	226	220	218
Nettside med betalingsordning	-	-	-	-	-	5	55	151	175
Antall aviser (uten Aften)	219	222	221	224	227	227	230	227	223

- 1) Oversikten gjelder de betalte (papir)avisenes tilbud på internett. Gratisaviser og rene nettaviser er ikke med. Aften (Aftenposten Aften) hadde ikke egne sider på nett og er ikke regnet med.
- 2) For 1999 gjelder registreringen bare dagsaviser. Krav til oppdatering for dagsaviser er litt strengere fra 2003 og fremover, jf. kommentar i Avisåret 2003.
- 3) Kravet til oppdatering for fådagersaviser er strengere fra 2008, og praktiseringen er innskjerpet fra 2010.
- 4) Minst fire egne nyhetssaker presentert som mer enn en kort notis.
- 5) Ny kategori i Avisåret 2016. Felles nyhetstjeneste ble regnet som Annet i rapportene for 2014 og 2015.

Frem til og med 2016 har jeg prøvd å beskrive hele spekteret av tilbud, fra de som har svært innholdsrike sider til de som må regnes som etternølere. Derfor er det skilt mellom de to kategoriene "oppdaterte nyheter" og "vanlig nettavis" (tabell 3). Nå har dette skillet mistet sin funksjon. I 2016 falt de aller fleste aviser med en egen nyhetstjeneste i kategorien "oppdaterte nyheter", mens bare 11 ble regnet som "vanlig nettavis". Siden klassi-

fiseringen var arbeidskrevende og hadde en ganske stor feilmargin, er den sløyfet denne gangen. I tabellen er det i stedet tatt med en linje for "vanlig eller oppdatert nettvavis i alt".

Tabellen viser at det bare var små forskjeller fra 2016 til 2017. Det som er mest verdt å merke seg, er hvor lite som har skjedd blant de forskjellige gruppene av etternølere eller avvisere. Fremdeles er det en håndfull aviser som verken legger ut egne nyheter eller har en egen hjemmeside. Det er også noen som nøyer seg med noen få saker per utgave, eller som bare legger ut noen få smakebiter (dvs. notiser som slutter med en henvisning til papirutgaven).

Etter så mange år må vi gå ut fra at ikke alle disse avisene er etternølere (laggards i diffusjonsteorien) som ikke makter å følge med eller som ikke skjønner sitt eget beste. Noen, kanskje de fleste, er bevisste aktører som har valgt å konsentrere oppmerksomheten og ressursene om å lage en best mulig avis på papir.

Stadig flere tar betaling for nettnyheter

Innføringen av betalingsordninger for nettnyheter begynte i 2011. De første årene var preget av mye usikkerhet. Det gjaldt både om avisen kunne ta sjansen på å innføre en betalingsordning, hva slags løsning de eventuelt burde velge, og hvordan de skulle ta seg betalt. Den gangen var tre løsninger aktuelle: metermodellen som ga alle tilgang til et visst antall saker per tidsenhet (uke eller måned), en liberal ordning der bare noen få saker var reservert for abonnenter, og en hard betalingsløsning der de aller fleste sakene var eksklusive. Utviklingen frem til høsten 2014 er nærmere beskrevet i rapporten "Aviser og digital betaling", rapport nr. 64 fra Høgskulen i Volda.

Tabell 3. Aviser med betalingsopplegg for nettsidene, 2011 til 2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Pst. av totaloppl. 2016
Metermodellen (metered access)	1	2	2	1	1	2	1	11
Liberal opplegg	1	6	10	23	22	4	-	-
Amedia pluss	-	-	-	-	59	60	-	-
Polaris pluss	-	-	-	-	-	18	-	-
Restriktivt opplegg (hard betaling)	3	7	15	31	42	66	-	-
Pluss-modeller i alt	4	13	25	54	123	148	173	81
Annet	-	-	-	-	1 ¹⁾	1 ¹⁾	1 ¹⁾	0
Betalingsopplegg i alt	5	15	27	55	125	151	175	92
Har egne nettnyheter i alt ²⁾	194	190	189	191	197	201	197	94
Alle aviser	228	227	229	230	228	227	223	100

1) Gjelder Eidsvoll Ullensaker Blad, som lar ikke-abonnenter lese tre lukkede saker (hengelåssaker) per uke.

2) Aviser som er med i et nyhetssamarbeid (Vesterålen online eller iFinnmark) er regnet som aviser med egne nyheter. I tidligere utgaver ble de regnet som aviser uten egne nyheter. Det gjelder seks aviser i 2016 og 2017.

Utviklingen gikk sakte de første årene, men fra 2014/2015 har den virkelig skutt fart. Den nye utviklingen har to elementer. For det første er det blitt stadig flere aviser som har innført en betalingsordning. Det var 55 aviser ved slutten av 2014, 125 aviser ved slutten av 2015 og 151 aviser ved utgangen av 2016. Selv om det ikke var så mange aviser med åpne sider igjen, var det mange aviser som innførte en betalingsordning i 2017 også. Opptellingen ved slutten av året viste 175 aviser. Det betyr at nesten alle de avisene som har fyldige nettsider, nå tar seg betalt. Som det går frem av den høyre kolonnen i tabell 3, så sto de 175 avisene med et betalingsopplegg for 92 prosent av det samlede opplaget i 2016. Selv om det finnes noen unntak, er det stort sett små aviser med enkle nettsider som fortsatt lar nettsidene være åpne.

Den andre hovedtendensen er at nesten alle aviser har valgt en streng løsning, dvs. et opplegg der halvparten eller mer av de egenproduserte sakene er forbeholdt abonnenter. Det er bare én avis (Aftenposten) som bruker den meter-løsningen som er vanlig i mange andre land. Blant de andre er det egentlig bare løssalgsavisene VG og Dagbladet som har en liberal pluss-ordning som gjør at det aller meste av innholdet er gratis.

Siden de aller fleste avisene har lagt seg på det nivået som tidligere var et ingenmannsland mellom de liberale og de restriktive løsningene, er den opprinnelige distinksjonen mellom disse to kategoriene sløffet. Alle aviser som bruker en annen løsning enn metermodellen, er nå samlet under sekkebetegnelsen "Pluss-modeller i alt". Pluss ble opprinnelig brukt som navn på liberale opplegg der bare noen få saker var eksklusive, men nå er pluss og plussing gått over til å bli en fellesbetegnelse på saker som ikke er åpne. Slike saker er ofte merket med et tydelig pluss-tegn, men avisene kan også bruke andre tegn som hengelåser, en stilisert variant av logoen eller en liten rute "For abonnenter".

Hvis man som vanlig leser holder seg til de store nasjonale nettstedene, får man et inntrykk av at nesten alt er gratis og at pluss-sakene til VG og Dagbladet er for spesielt interesserte. På nettsidene til vanlige lokalaviser møter man en helt annen verden. Der er det plusstegn og hengelåser overalt. Når dette skrives, er den såkalte Janne-saken i Brumunddal en av de store sakene i nyhetsbildet. NRK og VG har en bred dekning, men hvis man vil se om Hamar Arbeiderblad eller Ringsaker Blad bruker sin lokalkunnskap til å trekke frem nye momenter, vil ikke-abbonnenter oppleve at det aller meste er lukket.

Overgang til nye abonnementsmodeller

Helt frem til Hallingdølen begynte med sitt kombinerte papir- og digitalabonnement i 2011, var et avisabonnement i praksis det samme som et abonnement på papiravisen. Det var nok mulig å abonnere på en PDF-utgave eller e-avis også, men de ble kjøpt separat og kom enten i stedet for eller som tillegg til papirabonnementet.

I løpet av få år er dette bildet helt forandret, Det som dominerer nå, er to kombinerte abonnementsmodeller som gjør at den som kjøper avisen på papir, også får en digital tilgang. Først

kom Hallingdølens opplegg, med ett felles abonnement (gjerne kalt ÅI inclusive) som både omfattet papirutgaven og digital tilgang. Dette opplegget ble brukt av ganske mange de første årene, men i 2016 og 2017 er det blitt mindre vanlig.

Tabell 4. Modeller for salg av abonnement, 2013 til 2017.

	Høst 2013	Høst 2014	Des. 2015	Des. 2016	Des. 2017
Felles abon. papir og digital (ÅI inklusive)	19	36	43	27	21
Komplett (papir og digital) eller rent digitalabon. (Aftenposten-modellen)	4	27	100	134	152
Digitalt abonnement, ingen rabatt	33	32	29	29	22
Digitalt abonnement, rabatt papirabon.	115	90	30	18	13
Aviser med digitalabonnement i alt ¹⁾	180	194	206	211	211
Har ikke digitalt abonnement ²⁾	47	34	20	14	10
Alle abonnementsaviser	227	228	226	225	221
Selvstendig papirabonnement, pst. ³⁾	90	72	37	28	22

1) Også noen aviser med andre opplegg for digitalt abonnement.

2) Noen få har digitale utgaver som bare selges i løssalg hos BuyAndRead. Det var 16 i 2013, 8 i 2014 og 2 i 2015, 2016 og 2017.

3) Har abonnement på papiravisen som ikke automatisk gir digital tilgang. Dette er alle andre løsninger enn Aftenposten-modellen og ÅI inclusive.

Det andre opplegget har to forskjellige alternativer - enten komplett som er papiravisen sammen med digital tilgang, eller et rent digitalabonnement. Fra en forsiktig start høsten 2013 er dette opplegget blitt helt dominerende. I desember 2017 var det 152 aviser som brukte denne løsningen, opp fra 100 i 2015 og 134 i 2016. Denne modellen er kalt Aftenposten-modellen i tabellen, siden Aftenposten var svært tidlig ute. Aftenposten-modellen er kommet i stedet for et opplegg med tre alternativer: bare papir; papir pluss digital (gjerne kalt total), eller digital. I tidligere rapporter ble dette alternativet kalt "digitalt abonnement med rabatt for papir-abonnenter", og denne betegnelsen er beholdt. Det var 13 aviser som falt i denne kategorien mot slutten av 2017, ned fra 115 i 2013.

Mot slutten av 2017 var det 173 av 221 abonnementsaviser som enten brukte opplegget ÅI inclusive eller Aftenposten-modellen. Det var bare for de andre, dvs. 48 aviser til sammen, at man fremdeles kunne kjøpe et tradisjonelt papirabonnement. Dette utgjorde 22 prosent av alle aviser, jf. den nederste linjen i tabellen. Ved registreringen høsten 2013 var den tilsvarende andelen 90 prosent.